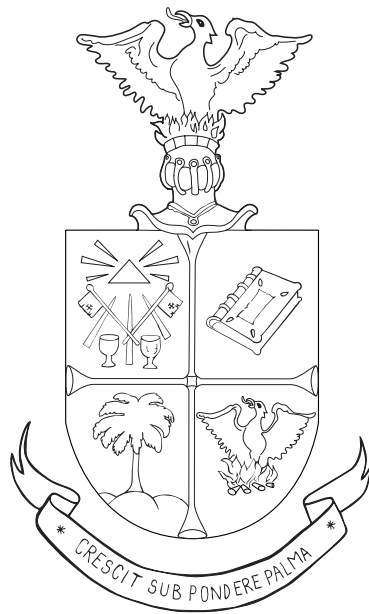

Glossa Iuridica

XIII. évfolyam, 3-4. szám

Budapest, 2026

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

SZERKESZTŐBIZOTTSÁGI ELNÖK:

Miskolczi Bodnár Péter

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Antalóczy Péter, Birher Nándor, Böcskei Elvira, Bruhács János,
Csáki-Hatalovics Gyula, Cservák Csaba, Czine Ágnes, Dobrocsi Szilvia,
Domokos Andrea, Homicskó Árpád Olivér, Jakab Éva, Köbel Szilvia,
Kukorelli István, Kun Attila, Liviu Radu, Miskolczi Bodnár Péter,
Móré Sándor, Osztovits András, Pulay Gyula, Rixer Ádám, Erik Stenpien,
Stipta István, Szabó Imre, Szabó Zsolt, Szalma József, Szuchy Róbert,
Tamás András, Tóth András, Tóth J. Zoltán, Törő Csaba Attila,
Trócsányi László, Udvary Sándor

FŐSZERKESZTŐ:

Rixer Ádám

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTESEK:

Köbel Szilvia, Nagy Péter, Szuchy Róbert, Udvary Sándor

SZERKESZTŐK:

Arató Balázs, Boóc Ádám, Cservák Csaba, Domokos Andrea, Stipta István

ISSN 2064-6887

*A teljes lapszám a Károli Gáspár Református Egyetem Kooperatív Doktori
Programja (KDP) keretében, a Kulturális és Innovációs Minisztérium
támogatásával készült*

Kiadja a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara

Felelős kiadó: Prof. Dr. Tóth J. Zoltán, dékán

A kiadvány nyomdai munkálatait előkészítette:

Patrocinium Kiadó

www.patrocinium.hu

A NEMZETISÉGI STÁTUSZ KATEGORIZÁLÁSA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A CIGÁNYSÁGRA¹

LAJOS EDINA

*PhD hallgató (KRE ÁJK), Független Szervezetek
Közjoga és Közigazgatása Kutatóműhely (NKE)*

CSERVÁK CSABA

*Tanszékvezető egyetemi tanár (KRE ÁJK), Független Szervezetek
Közjoga és Közigazgatása Kutatóműhely (NKE)*

Absztrakt

A jogban megnyilvánuló igazságosság legobjektívebb mércéje: a diszkrimináció tilalma. A kisebbségek egyes jogosultságai (így például a diszkrimináció tilalma) az emberi méltósághoz való joggal forrnak össze. A nemzeti kisebbségek részesedhetnek egyéni jogokban, kollektív jogokban és autonómiában. Magyarországon tizenhárom népcsoport kapta meg a nemzeti kisebbségi státuszt. A csoport bővíthető a legalább száz éve Magyarországon honos, legalább 1000 főből álló népcsoportok kezdeményezése esetén. Legújabbán a vietnamiak kérvényezték maguknak a nemzetiségi státuszt. A magyarországi cigányok három nagy és több kisebb csoportba sorolhatók. A nemzetiségek a jogszabály betűje szerint jelentős választójogi kedvezményt kaptak hazánkban. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntése szerint azonban a gyakorlatban a kedvezményt nagyon kevés nemzetiség tudja érdemben kihasználni. A kisebbségvédelem terén nem azt kell nézni, ami szétválaszt, hanem azt, ami összeköt.

Kulcsszavak: nemzeti kisebbségek, cigányok, romák, emberi jogok, választás, honos népcsoportok

1 A tanulmány a Károli Gáspár Református Egyetem Kooperatív Doktori Programja (KDP) keretében, a Kulturális és Innovációs Minisztérium támogatásával készült.

CATEGORIZATION OF NATIONAL MINORITY STATUS,
WITH SPECIAL REFERENCE TO THE ROMA

Abstract

The most objective measure of justice manifested in law is the prohibition of discrimination. Certain rights of minorities (such as the prohibition of discrimination) are intertwined with the right to human dignity. National minorities may enjoy individual rights, collective rights and autonomy. In Hungary, thirteen ethnic groups have been granted national minority status. This list may be expanded upon the initiative of any ethnic groups established in Hungary for at least a hundred years and comprising at least one thousand people. Most recently, the Vietnamese community applied for national minority status. The Roma in Hungary can be classified into three large and several smaller groups. According to the letter of the law, nationalities have been granted significant electoral preferences in our country. However, according to a ruling by the European Court of Human Rights, in practice, very few nationalities are able to effectively utilize these benefits. In the field of minority protection, we should focus not on what divides us, but on what unites us.

Keywords: ethnic minorities, Gypsies, Roma, human rights, election, indigenous peoples

1. Bevezetés: a nemzeti kisebbségek pozitív diszkriminációjáról

Egyes felfogások szerint a jogban manifesztálódó igazságosság mércéjének egyetlen igazán objektív pontja van: a diszkrimináció tilalma.² Ezen állítás vitatható, de az tény: a teljesen különböző alkotmánybíróági felfogások legkisebb közös többszörőse legalább az kell, hogy legyen, hogy hasonló (azonos) eseteket ne bíráljanak el merőben eltérő módon. Kissé retorikusnak tűnő, ám jogos megállapítás, hogy legalább a diszkrimináció tilalma ne legyen diszkriminatív. Minden kisebbség védelmét meg kell valósítania a jogrendszernek, de természetesen a nemzeti és etnikai kisebbségek védelme kiemelt jelentőségűnek tekinthető. A cigányság jogainak védelme – az alább is olvasható sajátosságok miatt – egyes területeken még

2 POKOL Béla: *Autentikus jogelmélet*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus, 2010, 47.

fokozottabban indokolt, de az egész államszervezetet át kell hatnia.³ Már csak azért is, mert a legtöbb nemzeti kisebbségtől eltérően a romáknak nincs anyaországuk.

A diszkrimináció tilalma – vagy pozitívan megközelítve: az egyenlő bánásmód – nem nyilvánulhat meg csupán a hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályalkotás megakadályozásában. Természetszerűleg a tilalomnak a jogalkalmazás tekintetében is érvényesülnie kell. A diszkrimináció tilalma egyesek szerint emberi jog, méghozzá az első generációs jogok közé sorolandó. (Az emberi méltósághoz való jog ‘testvérjogaként’.) Más elméletek alapján viszont még annál is több – inkább az egész jogrendszert átszövő vezérelv.⁴ A diszkrimináció elsődlegesen, de nem kizárólagosan jogi kérdés.⁵ Rögtön fel kell hívnunk a figyelmet, hogy a nemzetiségek jogai nem első, hanem harmadik generációs jogok, tipikusan a ‘közösségek jogai’, kollektív jogok.⁶ Azonban nagyon szoros összefüggés mutatható ki egyes első (esetleg második) generációs alapjogok és a nemzetiségek jogai között. Különösen a politikai alapjogok tekintetében áll fenn ezen összefüggés. A kisebbségek egyes jogosultságai (így rögtön a diszkrimináció tilalma) az emberi méltósághoz való joggal forrnak össze. Különösen az ún. egyéni jogokra igaz ez. A kulturális önigazgatásra vonatkozó jogok az ‘ecosoc-kategóriával’ (gazdasági, szociális és kulturális jogokkal) mutatnak rokon vonásokat. Kardinális jelentőségű a nemzetiségek véleménynyilvánítási lehetősége, illetőleg speciális választójoga. Továbbá a nemzeti kisebbségi mivolt kapcsolatban állhat a vallási kisebbségi státusszal.⁷

3 Rixer Ádám igen átfogó összefüggésrendszerben elemzi a témát. Felveti még az egyházak szerepét és a média felelősségét is. Lásd RIXER Ádám: Egy új társadalmi szerződés körvonalai a roma kérdés ürügyén. *De iurisprudentia et iure publico*, 2009, 3 (3-4), különösen 75–76.

4 Vö. RIXER Ádám: *A roma érdekek megjelenítése a jogalkotásban*. Budapest, KRE-ÁJK, 2013, 238.

5 TÉGLÁSI András: A hatékonyság kérdése a tulajdon kisajátítása kapcsán. *Iustum Aequum Salutare*, 2012/3–4, 177.

6 Az egyéni jogokról, kollektív jogokról, valamint az egyéni jogok kollektív gyakorlásáról ld. KARDOS Gábor: Egyéni vagy kollektív kisebbségi jogok? *Magyar Kisebbség*, 1996/3-4, különösen 1–2.

7 Ez nem csupán annyit jelenthet, hogy egyes nemzetiségeknek általában a többségi nemzettől különböző a vallása. Egyes államokban a választójogi kedvezményeket nem nemzetiségi, hanem vallási alapon lehet kiérdemelni. Például a pakisztáni parlament (alsó kamarájának) 342 képviselője közül 272 személyt egyéni választókerületekben relatív többségi rendszer alapján választanak, valamint még ezen felül 10 mandátumot nem muszlim jelöltek, azaz vallási kisebbségek jelöltjei között

Kiemelkedő jelentőségű a pozitív diszkrimináció érvényesítése. A 'de facto' hátrányosabb helyzetben lévők 'de iure' azonos módon való kezelése szükséges, de nem elégséges. Az ilyen esetek kapcsán többletvédelmet kell megvalósítani. Ez tipikusan irányadó a kisebbségvédelem kapcsán. Az, hogy mi várható el aktív állami cselekvésként ennek vonatkozásában, már sokszor az erkölcs kategóriájába tartozik.

Egy jogállamban teljesen elképzelhetetlen bárkit hátrányos megkülönböztetéssel sújtani egy népcsoporthoz való tartozása miatt. Ez evidencia. A kérdés azonban az, részesít-e egy állam pozitív diszkriminációban bizonyos származású közösségeket, mondjuk adott országgal való történelmi-kulturális kapcsolataik, illetőleg jelentős számarányuk miatt.⁸

Ez a speciális kedvezmény egyéni és kollektív jogok megadásában (és garantálásában) nyilvánulhat meg.⁹ Utóbbiak a:

- saját önkormányzatok alakításának joga: A közösség tagjai érdekeik képviselőjére autonómiával rendelkező testületeket választhatnak.¹⁰
- választójogi kedvezmény: az adott nemzetiség tagjai valamilyen – a többséghez képest – előnyösebb módon kerülhetnek a népképviselői szervekbe, amely számukra jelentősebb reprezentációt biztosít.

osztanak ki egy „országos listáról.” (További 60 képviselői helyet „listán” női jelöltek között osztanak ki.) Ld. FARKAS György Tamás: *A választási rendszer egy speciális ága – a kisebbségek parlamenti képviseletére vonatkozó választójogi szabályozás Magyarországon és külföldön*. Doktori értekezés, Budapest, KRE-ÁJK, 2021, 158.

8 A szakirodalom nemzetközi összevetésben a kisebbségek három kategóriáját különbözteti meg. Természetesen egyéni jogaik tekintetében semmiképp nem tehető különbség az egyes csoportok tagjai között. A kollektív jogok vonatkozásában azonban a lista sorrendisége szerint még inkább indokolt a fokozott védelem. A három kategória: 1) akik eredetileg más állam lakosságához tartoztak, de annexió, határváltozás miatt kényszerültek egy újabb ország fennhatósága alá; 2) akik már a szóban forgó állam megalapítása előtt az adott területen éltek, végül; 3) akik bevándorlás révén váltak a befogadó ország állampolgáraivá. SZABADFALVI József: *Nemzetállam és szuverenitás*. In: TAKÁCS Péter (szerk.): *Államelmélet*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 1997, 137.

9 A nemzeti kisebbségeknek a szakirodalom besorolása szerint nemzetközi összevetésben lehetnek egyéni jogaik, kollektív jogaik, valamint legjelentősebb jogosultságként részesedhetnek autonómiában. Bár megjegyzendő, hogy volt olyan korszak, amikor a nemzetközi szinten teljesen háttérbe szorult a nemzetiségi jog kollektív vetülete. Ld.: FÁBIÁN Gyula – Ötvös Patrícia: *Kisebbségi jog (I. kötet)*. Kolozsvár, KOMP-PRESS Korunk Baráti Társaság, 2003, 35.

10 Ld.: DOMONKOS Endre: *Nemzetközi autonómia-modellek és kisebbségi kérdés, a katalán regionális autonómia és tapasztalatai*. PhD-értekezés, Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem, 2010, 24–25.

- ombudsmani jogvédelem: egy speciális jogvédő tisztségviselőnek kifejezetten az a feladata, hogy a kérdéses népcsoport tagjaival kapcsolatos alkotmányos visszasságokat vizsgálja.
- médiajelenlét lehetősége: a közösség létéről, eseményeiről tudósító műsorok a hagyományos hírérték szerint 'járónál' több műsoridőt, kedvezőbb időszavat kapnak a médiában. (Álláspontunk szerint, mint ahogy létezik közvetett negatív diszkrimináció, úgy e vonatkozásban létezhet közvetett pozitív diszkrimináció is. Eszerint egy nemzetiség tagjai nem kifejezetten a státuszukból fakadóan, hanem 'de facto', mondjuk egy tv-csatorna döntéséből eredően kapnak kedvező szereplési lehetőséget.)
- felzárkóztató, kulturális források: egyes állami támogatások célcsoportjai a nemzetiségek, prioritásai a nemzetiség értékei.

2. Kik a nemzetiségek?

Az új törvényi terminológia szerint a 'kisebbség'-szót a 'nemzetiség'-kifejezés váltotta fel. Ennek üzenete, hogy nem csupán az adott népcsoport magyarsághoz képest csekélyebb számbeli aránya a jogi védelem indoka, hanem az, hogy többlet-értéket tudnak hozzátenni a társadalomhoz.

A fentebb elemzett kedvezmények – különösen az önkormányzatok alakításának joga – függenek attól, hogy egy adott állam melyik népcsoportot nyilvánítja nemzetiséggé. (A diszkrimináció tilalma természetesen egy jogállamban minden népcsoportra kiterjed. A kérdés az, hogy a kifejezett kedvezmények elérését mely népcsoportok számára teszik lehetővé. Nemzetközi összevetésben az őshonos kisebbségek sajátos megítélés alá esnek.¹¹)

Ami a kritika tárgya lehetne, az az, hogy Magyarország Alaptörvényének megalkotásával nagyjából egy időben hatályba lépett nemzetiségi törvény semmit nem próbált megváltoztatni a korábbi kisebbségi törvényhez képest. A 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól (a továbbiakban: Njtv.) a következőképpen rendelkezik: az 1. §-nak (1) bekezdése alapján a törvény értelmében *nemzetiség minden olyan* – Magyarország területén legalább egy évszázada *honos* – népcsoport, amely az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van, a lakosság többi részétől saját nyelve, *kultúrája és hagyományai különböztetik meg*, egyben olyan összetartozástudatról tesz bizonyosságot, amely mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult közösségeik érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul.

11 SHAW, Malcolm N.: *International law (6th edition)*. Cambridge, Cambridge University Press, 2008, 298.

A (2) bekezdés kimondja, hogy a nemzetiségi jogok és kötelezettségek vonatkozásában az (1) bekezdés szerinti nemzetiséghez tartozik az a Magyarországon lakóhellyel rendelkező személy, aki magát valamely nemzetiséghez tartozónak tekinti és ezen nemzetiséghez tartozását az e törvényben meghatározott esetekben és módon kinyilvánítja. A (3) bekezdés alapján az (1) bekezdés szerinti nemzetiségeket az *1. melléklet* sorolja fel. Ezek ABC-sorrendben szerepelnek. Nemzetiség Magyarországon a bolgár, a görög, a horvát, a lengyel, a német, az örmény, a roma, a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán.

A felsorolt népek egyértelműen szerepet játszottak a magyar történelemben az elmúlt évszázadokban, és elérik vagy túlszárnyalják az esetleges 'új nemzetiségek' számára előírt 1000 fős lélekszámot. (Jóllehet számukra ezt a törvény nem írja kifejezetten elő.) Általában határosak voltak a történelmi Magyarországgal, illetőleg bizonyos időszakokban jelentős számú csoportjaik érkeztek hazánkba. Ebből az aspektusból tehát homogén összehasonlítási csoportot képeznek. De vajon nem sorolhatók ebbe a körbe egyéb nemzetiségek?

3. További (leendő) nemzetiségek

A lista persze erősen relatív, mindazonáltal teljeséggel indokolt, hogy a szerzett jogok védelmének elve jegyében ez a tizenhárom nemzetiség megőrizte a korábbi jogszabály szerinti jogait. Esetlegesen újabb csoportok kedvezményben való részesülése merülhetne fel. Így például közös történelmi hagyományaink (közös uralkodók, szabadságharcainkban való kölcsönös részvétel) alapján joggal vetődhet fel, hogy az olaszok mivel sorolhatók hátrább a tizenhármaknál. Szintén a fentiek alapján felmerülhet a törökök esetleges bevonása. Vannak magyar személyek ugyanis, akik – a 145 éves hódoltág miatt ez evidencia – számontartanak családfájukon török származást.

Rendkívül érdekes a német nemzetiség kérdése abból az aspektusból, hogy nincs külön osztrák nemzetiség, pedig velük éltünk közös államban az Osztrák-Magyar Monarchia keretein belül. Ennek a történelmi aspektusból támadhatónak is tekinthető megoldásnak az indoka talán az lehet, hogy a kérdéses közösséget elsősorban a nyelvük kötötte össze. Ráadásul a II. világháborút követő kitelepítések miatt eleve radikálisan csökkent a német nyelvű és identitású személyek száma. A külön osztrák identitás

eleve elég későn alakult ki.¹² Nagyon leegyszerűsítve sokan nevezik sváboknak a hazai németeket, pedig számos különböző területről kerültek Magyarországra.¹³ Kiemelten gondolhatunk ennek kapcsán történelmünk során a szászok szerepére.

Az a kérdés, hogy melyik népcsoport lehet törvény által elismert és védett nemzetiség, illetve hol húzhatjuk meg a határt, nagyon képlékeny. Ennek szemléltetésére álljon itt néhány költői kérdés! Mi lehet az elhatároló ismérv a nemzetiségi státuszt elnyert népek és az előbb említettek között? Vajon az, hogy hányan vallják magukat adott népcsoportához tartozónak? E tekintetben arra kell felhívunk a figyelmet, hogy jelentősen különbözhet az egyes nemzetiségi identitása. (Mármint például, hogy fontos-e neki német volta, vagy csak a neve emlékezteti a német származásra.) Csak a már – elődeik révén – száz éve már itt élő személyek identitását vizsgáljuk, vagy mondjuk a történelmi idők óta nálunk élő lengyelek mellett számításba vesszük az elmúlt harminc évben bevándoroltakat? Lehet-e disztinkválni annak alapján, hogy a legalább száz éve honos olasz és török családok talán nincsenek ezren, de érkeztek azóta bőven honfitársaik, akik együttesen alkotnak egy közösséget?¹⁴ Néhányaknak a nevük (és talán valamilyen családi legenda) emlékeztet csak a régi származásra,¹⁵ de a 'tizenhármak' közé tartozók közül is sokaknak könnyen lehet, hogy a kisebbségi/nemzetiségi kedvezményes státusz adta lehetőség erősítette meg (természetesen eleve létező) identitását. Ezek a költői kérdések mind rávilágítanak a kategóriák relatív voltaira.

12 SAUER, Walter: A Habsburgok „gyarmatbirodalma” és az osztrák identitás. *Aetas*, 2023, 38 (1), 179–187., ill. GLATZ Ferenc: Az osztrákok képe a magyarság körében. *Európai Utas*, 1994/4, 16–19.

13 Vö. BINDORFFER Györgyi: A magyarországi németek hazaképe. *Barátság*, 2001/2, 3151–3153.

14 Lélekszám alapján még kevésbé lehet a török és olasz népet kizárni a kedvezményezettek közül. Az elmúlt években idetelepülteket is számításba véve a többi népcsoportnak sem mindegyike jelentkeztetett jelentősebb lélekszámmal a nemzetiségi törvény elfogadásának évében. Ld. http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_09_2011.pdf (2025. 11. 01.)

15 Olasz származást igazoló családnév, illetve az olaszokra utaló település nagyon sok van Magyarországon. Több csoportban jöttek be itáliai *hospesek*, emléküket idézi több 'olasz' nevű település. (Pl. Olaszliszka.) Néhány család őrzi a török gyökereket is a régi oszmán időkből. Csak egyetlen legendás családfa a sok közül a Csonka bégtől származó Czungenberg Ferenc huszárból lett altábornagyé. Ld. BARCY Zoltán – SOMOGYI Győző: *Magyar huszárok*. Budapest, Móra Ferenc Könyvkiadó, 1987, 26.

Folytatva a kérdések felvetését, vajon lehet-e elhatároló ismérv, hogy az adott nép anyaországa határos (volt) Magyarországgal? (Ezen felvetés tükrében különösen érdekes, hogy sajátos megítélés alá esik az anyaország nélküli kisebbség helyzete.)¹⁶ Lengyelország a hosszú történelmi múlt ellenére ma már nem szomszédos,¹⁷ de egykor határos volt Olaszország (Itália) is a Magyar Királyság tartományaival, emellett számos közös uralkodónk volt. Törökország nemhogy szomszédos volt hazánkkal, hanem I. Szulejmán szultán az Oszmán Birodalomhoz csatolta Buda várát és az ország harmadát. E helyütt merül fel, hogy tekinthetjük-e döntő tényezőnek a nemzetiség besorolása tekintetében azt, hogy a kérdéses nép szerepe pozitív volt történelmünkben? Lehet-e ez alapján disztíngválni? Ez is rendkívül relatív, annál is inkább, mert a mai külpolitikai viszonyok között lehetséges, hogy nagyon felértékelődhet egyik-másik ország jelentősége számunkra. Tegyük hozzá, hogy további szomszédos országok szerepe sem volt mindig pozitív hazánk történelmében, ennek alapján nem lehet disztíngválni.

A korábbi törvény is lehetővé tette a száz éve honos népcsoportoknak ezer fő kezdeményezése esetén a hivatalos kisebbséggé nyilvánítást.¹⁸ A gyakorlat azonban nehézségekbe ütközött; a törvény általi nemzetiséggé

16 Ennek kapcsán kell kiemelnünk, hogy az anyaországokkal való jól szervezett kapcsolattartás rendkívül erősítheti egy nemzetiség helyzetét adott államban. Vö. FEJES Zsuzsanna: *Határok nélkül? A határon átnyúló együttműködések jogi és közigazgatási környezete Európában és Magyarországon*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2013, 239., ill. FEJES Zsuzsanna: *Határtalan lehetőségek: az együttműködés jogi feltételei a magyar-román-szerb hármashatár mentén*. In: SOÓS Edit és FEJES Zsuzsanna (szerk.): *Régió a hármashatár mentén*. Szeged, SZTE-ÁJK, 2010, 103–118., valamint VÖRÖS Imre: *Csoportkép Laokoóonnal. A magyar jog és az alkotmánybíráskodás vívódása az európai joggal*. Budapest, HVG Orac, 2012, 98.

17 A történelmi Magyarországgal határos volt Lengyelország, sőt sokan elfelejtik, hogy abból néhány települést is kapott a trianoni, pontosabban a versailles-i békében. Vö. PÁTRÓVICS Péter: *A magyar történelem eseményei a lengyelországi történelemkönyvekben és a Lengyelország-történetekben. Könyv és Nevelés*, 2014/3, 91–104.

18 Kezdeményezték ezt például az olaszok, ékei örmények, az oroszok, de még hun kisebbség néven is benyújtottak ilyen kezdeményezést. Ld. 1993. évi LXXVII. törvény 148. § (3) bekezdését: „Ha az 1. mellékletben felsoroltakon kívül további nemzetiség kíván bizonyóságot tenni arról, hogy megfelel a feltételeknek, legalább ezer, magát e nemzetiséghez tartozónak valló, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán szavazati joggal rendelkező választópolgár kezdeményezheti a nemzetiség Magyarországon honos népcsoporttá nyilvánítását. Az eljárás során a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezésről, valamint a népszavazási eljárásról szóló törvénynek az országos népszavazás kezdeményezésére vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni, a (4) és (5) bekezdésben foglalt eltéréssel.”

nyilvánítás kedvezményezettségével messze nem ér fel az újabb kezdeményezés jogának lehetősége.

Az Njtv. 148. § szakasza tartalmazza a nemzetiségi kör bővítésének lehetőségét. A (3) bekezdés kimondja, hogy ha a felsoroltakon kívül további nemzetiség kíván bizonytságot tenni arról, hogy megfelel a feltételeknek, legalább ezer, magát e nemzetiséghez tartozónak valló, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán *szavazati joggal rendelkező magyar állampolgár választópolgár kezdeményezheti* a nemzetiség Magyarországon honos népcsoporttá nyilvánítását. Az eljárás során a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezésről, valamint a népszavazási eljárásról szóló törvénynek az országos népszavazás kezdeményezésére vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni, a (4) és (5) bekezdésben foglalt eltéréssel.¹⁹ A (4) bekezdés rögzíti, hogy a kezdeményezés szervezője az a magyar állampolgár választópolgár lehet, aki a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán választható.²⁰ Az (5) bekezdés hangsúlyozza, hogy a Nemzeti Választási Bizottság az eljárása során köteles kikérni a Magyar Tudományos Akadémia elnökének állásfoglalását a törvényi feltételek fennállásáról. Érdekes, hogy a jogszabály kifejezetten az MTA elnökének, nem pedig testületeinek véleményét szabja feltételül. Abban az esetben, ha az elnök nem a vonatkozó területtel foglalkozó szakember, akkor nyilvánvalóan egyeztetet a téma akademikusaival. (Akár jogászokkal, történészekkel, szociológusokkal, nyelvészekkel stb.)²¹ A (6) bekezdés értelmében az Országgyűlés elutasító döntésének meghozatalától számított egy éven belül ismételt kérelem nem terjeszthető elő.²²

Álláspontunk szerint a jogszabály szövegezése nem teljesen pontos. A helyes megfogalmazás az lenne, hogy az adott népcsoport „kezdeményezheti a nemzetiségi státusz elnyerését”, nem pedig „kezdeményezheti a nemzetiség Magyarországon honos népcsoporttá nyilvánítását.” Méghozzá azért, mert egy nemzetiség egy államban vagy honos, vagy nem, nem lehet visszamenőlegesen azzá nyilvánítani. A „megfelel a feltételeknek” fordulat sem kristálytiszta definíció, de nyilvánvalóan a törvény 1. § szakaszában

19 Ld. 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól, 148. § (3) bekezdés (2025. 11. 01.)

20 Ld. 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól, 148. § (4) bekezdés (2025. 11. 01.)

21 Ld. 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól, 148. § (5) bekezdés (2025. 11. 01.)

22 Ld. 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól, 148. § (3) bekezdés (2025. 11. 01.)

foglalt feltételekre utal vissza a normaszöveg. Ennek tükrében különösen fontos lenne a törvényben definiálni a „honos” kifejezést. (Fogalmilag nonszensz honossá minősíteni azon népcsoportot, amely már száz éve honos volt az országban...) A gyakorlat során ugyanis kérdéses lehet: eleget tesz-e a honosság kritériumának, hogy egyetlen személy, aki adott népcsoporthoz tartozik, már száz éve él az országban.

Rendkívül érdekes a Magyarországon élő kínai közösség kérdése. Hazánkban a létszámuk akár a húszszet is megközelítheti, viszont nagy részük nem rendelkezik magyar állampolgársággal. Létszámuk egyébként a rendszerváltozás után még jelentősebb volt, ugyanis az Európába költözni szándékozó kínaiak célországa lettünk, mert a vízumkényszert átmenetileg megszüntették, majd később visszaállították.²³ Az állampolgárság megszerzése azért sem célja a kínaiaknak, mert mobilitásukat meg akarják őrizni, illetőleg Kína tiltja a kettős állampolgárságot.²⁴

Érdekességgént megjegyezhető az Osztrák-Magyar Monarchia által 1901-ben az ún. boxerlázadás leverését követően Tientsin városban szerzett koncessziós jog, ami folytán egy kb. százhektáros ’kvázi gyarmat’ jött létre, amely területén nagyságrendileg 25 ezer kínai élt. A gyarmat hivatalos neve „Tientsini Osztrák–Magyar Telepítvény” volt. (Ne felejtjük el, hogy a Monarchia ekkor duális szerkezetű reálunió volt! Tehát kvázi egy közös állam.) A kínai törvények nem is voltak ebben az időben hatályban a gyarmaton, kizárólag a Monarchia jogrendje. A lakók az osztrák–magyar állampolgárságot is elnyerték.²⁵

Legújabban a vietnamiak kérvényezték maguknak a nemzetiségi státuszt. A 16/2025. országgyűlési határozat szól a vietnámi népcsoport Magyarországon honos népcsoporttá nyilvánítására irányuló kezdeményezésről. A határozat lakonikus szövege a következőképpen rendelkezik. Az Országgyűlés a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény és a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezésről, valamint a népszavazási eljárásról szóló 2013. évi CCXXXVIII. törvény vonatkozó rendelkezései alapján megtárgyalta a vietnámi népcsoport Magyarországon honos népcsoporttá nyilvánítására irányuló – a Nemzeti Választási Bizottság

23 KASZNÁR Attila: A magyarországi kínai bevándorlás és annak nemzetiségi jogi aspektusai. *Belügyi Szemle*, 2017/10, 5–16.

24 GUO, Xiaojing: *Kínaiak és a magyar állampolgárság*. In: KOVÁTS András (szerk.): *Magyarrá válni*. Budapest, MTA Kisebbségkutató Intézet, 2011, 182–183.

25 Tehát kijelenthetjük, hogy a magyar állam és kínai származású személyek között nagyon sajátos közjogi viszony állt fenn az 1900-as években. Vö. HOPKA Zoltán: *Az Osztrák–Magyar Monarchia gyarmatosító törekvései. Világtörténet*, 2025/1, 35.

428/2024. számú határozatával hitelesített – kezdeményezést, és arról az alábbiak szerint döntött: Az Országgyűlés a vietnámi népcsoportot nem nyilvánítja Magyarországon honos népcsoporttá.

A határozat nem mondja ki, de – annak parlamenti vitája alapján is – egyértelműen az MTA elnökének véleményén alapul, amely szerint a vietnamiak nem honosak száz éve Magyarországon. Ennek tényét egyébként maga a kezdeményező közösség is elismerte, már az NVB ülésén is, tehát a döntés kétséget sem hagy maga után. Ez egy konjunktív feltétel az ezerfős létszám mellett, nem lehet tőle eltekinteni. (Felmerült a Nemzeti Választási Bizottság ülésén, miszerint az sem volt valószínűsíthető, hogy egyetlen vietnami is lett volna hazánk területén száz évvel ezelőtt.²⁶)

Tegyük hozzá, Magyarország Alaptörvényének 28. cikke szerint azt kell vélelmezni, hogy a jogszabályok erkölcsös, tisztességes célt szolgálnak.²⁷ *Ennek jegyében kijelenthetjük, nem lenne elfogadható az a jogértelmezés, miszerint a formális jogszabályi lehetőség ellenére a jelenlegiek mellett más népcsoport – belátható időn belül – ne volna alkalmas a honos nemzetiségi státuszra.*

4. A romák alkategóriái

Mivel a hátrányos megkülönböztetés tilalma az alap, ezért számunkra különösen az a releváns, hogy a pozitív diszkrimináció szerint az állam milyen többlettintézkedéseket tehet a nemzetiségek, így különösen a cigányok megsegítésére. (Tehát alapjogi aspektusból itt már a konkrét állami beavatkozás, nem csupán a 'be nem avatkozás' a releváns.) A pozitív diszkrimináció viszont a másik szemszögből vizsgálva a nem védett csoport negatív diszkriminációját jelenti, így annak határa az emberi méltóság tiszteletben tartása. Ez teljességgel belefér erkölcsi megközelítésünkbe, miszerint nem azt kell nézni, ami szétválaszt, hanem azt, ami összeköt. Ez a cigányság és magyarság tekintetében a magyarnóta cigányzenével. Ennek támogatására jött létre a 'Muzsikáló Magyarország' program, amely

²⁶ Ld. 16/2025. (III. 19.) OGY határozat.

²⁷ Magyarország Alaptörvényének 28. cikke a következőképpen rendelkezik. A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulumát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.

számtalan cigányzenész családnak nyújt megélhetést, amellet, hogy a hungarikumok védelmének is letéteményese.²⁸

Melyik elnevezés a tiszteletteljes, melyik a sértő, melyik tartja jobban tiszteletben az emberi méltóságot? A cigány vagy a roma? Emeljük ki, hogy az új törvény a roma szót használja a cigány helyett, amely a nép saját nyelvéből származik, mert nagyjából 'embereket' jelent (rom: egyes számban ember, férfi.) Álláspontunk szerint viszont (a többségi társadalom nyelvhasználatában) a roma a távolságtartó, és a cigány a szeretetteljesen befogadó.²⁹ Gondoljunk csak bele, hogy a németeket sem a 'deutsch'-szóval nevezzük meg!

A hazánkban élő cigányságot főszabály szerint három csoportra osztjuk: magyar cigányok (romungrók), oláh cigányok és a beások.³⁰ A romungrók anyanyelve leginkább magyar, az oláh cigányoké pedig valamelyik roma nyelvjárás, főképp a lovári. Félrevezető lehet, hogy nem az oláh cigányok, hanem a beások által beszélt nyelv a románnak egy archaikus változata.³¹

Fel kell hívnunk azonban a figyelmet, hogy léteznek egyéb cigány csoportok is. Például a kárpáti cigányok, akik a romungrókkal esnek hasonló tekintet alá, velük mutatnak rokon vonásokat. A szintók pedig az ún. német cigányok, akik leginkább Nyugat-Európában élnek,³² (ebbe a csoportba tartozik Snétberger Ferenc Kossuth-díjas gitárművész is.) Közülük az egyik legismertebb Tscha Limberger vak hegedűművész, aki Belgiumból azért költözött hazánkba, és tanulta meg a magyar nyelvet, mert a cigányzene annyira közel áll a szívéhez, és szerinte az csak a magyarnótával együtt tud teljességében hatást gyakorolni.

Ez a konkrét eset egyben bizonyíték arra, hogy a különböző roma csoportok, kategóriák között van rokonság. Ezt egyébként DNS-vizsgálat is megerősítette.³³

28 <https://muzsikalomagyarorszag.hu/muzsikalo-magyarorszag/> (2025. 10. 31.)

29 Vö. KEMÉNY István: A magyarországi roma (cigány) népességről. *Magyar Tudomány*, 1997/6, 644-655.; ill. SZABÓNÉ KÁRMÁN Judit: *A magyarországi roma/cigány értelmiség historiográfiája, helyzete, mentális állapota*. Doktori értekezés, PTE-BTK, Pécs, 2012, különösen 6.

30 Vö. SZABÓNÉ KÁRMÁN Judit: *A magyarországi cigányság (I. Cigányok és romák)*. Budapest, Semmelweis Kiadó, 2016, különösen 13–20.

31 A beásokról ld. SZALAI Andrea: A beások. Az etnikai identitás határai a nyelvhasználat tükrében. *Kritika*, 1997/12, 7–9.

32 A szintókról ld. BALÓ András Márton – ROSENBERG Mátyás: A szintó cigányok társadalmi és nyelvi azonosítása írott forrásokban és a közösségek gyakorlatában. *FÓRUM Társadalomtudományi szemle*, 2021/3, 151–162.

33 Vö. BÁNFAI Zsolt: *A migráció hatásai a romák genetikai felépítésére*. Doktori értekezés, Pécs, PTE, 2021.

Egyes kutatások szerint a Magyarországon élő cigányok közül elkülöníthetünk még (hangsúlyozzuk, hogy az oláh cigányon kívül) román cigányokat, illetve Erdélyből származó, rendszerint magyarul (is) beszélő gábor cigányokat.³⁴

5. A nemzetiségek választójogi kedvezménye

A magyar választási rendszerben első látásra kimagaslóan megvalósul a kedvezményes nemzetiségi mandátum intézménye. Nézzük meg röviden a magyar választási modell logikáját, hogy el tudjuk ebben a kontextusban helyezni a nemzetiségi kedvezményeket! A korábbi és az új modell is a vegyes rendszerek kategóriájába tartozik, ami a közép-európai rendszerváltások után jellemző kompromisszumkeresés eredménye.³⁵ A választópolgárok százhat (relatív többségi) körzetben egyéni képviselőre, illetőleg országos listára szavaznak. A listán kiosztható mandátumok száma kilencvenhárom. Az új választási törvény szerint az országos listáról megszerezhető mandátumokat a következő eljárás szerint kell kiosztani:³⁶

- a) a párt listás szavazatainak számához hozzá kell adni az adott párt töredékszavazatait (a továbbiakban: pártlistára jutó szavazatok száma),
- b) a pártlistákra jutó szavazatok számát össze kell adni,
- c) az összes pártlistás szavazatot és a nemzetiségi listákra leadott szavazatokat össze kell adni (a továbbiakban: összes országos listás szavazat),
- d) az összes országos listás szavazatot el kell osztani kilencvenhárommal, és az eredményt tovább kell osztani négygyel; az így kapott hányados egész része a kedvezményes kvóta,
- e) ha egy adott nemzetiségi listára jutó szavazatok száma megegyező vagy nagyobb a kedvezményes kvótánál, az adott nemzetiségi lista kap egy kedvezményes mandátumot; egy nemzetiségi lista egy kedvezményes mandátumot kaphat; az országos listán megszerezhető mandátumok számát csökkenteni kell a kiosztott kedvezményes mandátumok számával.³⁷

34 A cigányság által beszélt nyelvekről ld. SZALAI Andrea: Egységesség? Változatosság? A cigány kisebbség és a nyelvi sokféleség. *Nyelvtudományi Közlemények*, 2006/103, 163–204.

35 Vö. SIMON János: Electoral System and Regime Change in Central and Eastern Europe. *Representation*, 1998/2–3, 122–136.

36 CSERVÁK Csaba: A végrehajtó hatalom és a parlament választása. Debrecen, *Licium-Art*, 2016, 66.

37 Az eddigiek után megmaradt mandátumokat a következő eljárás szerint osztják ki: 1.

Már előzetesen is sok vitát váltott ki a nemzetiségek kedvezményes mandátumhoz juttatása. Az EJEB alább elemzett döntésének ismeretében is fenntartjuk, hogy mind a tizenhárom nemzetiség kedvezményes mandátumban részesítése – főleg a 199 fős parlamenthez képest – aránytalan súlyt képzett volna a kormány/ellenzék bináris kódja szerint működő pártalapú rendszerben.³⁸ Végül egy igen sajátos – a felmerült problémák közepette bölcs kompromisszumot jelentő – megoldás mellett döntöttek a törvényhozók, ahol a közvetlen választással összefüggésben különös módon az országos nemzetiségi önkormányzat állíthat nemzetiségi listát.³⁹ Ezen listákra nem vonatkozik az 5%-os küszöb, hanem az egyébként (többi lajstromra) irányadó kvóta egynegyedét kell csak elérniük, hogy egy kedvezményes mandátumot szerezzenek.

Hangsúlyoznunk kell tehát, hogy nem a küszöb, hanem az egy mandátumot *‘érő’* (az összes listás szavazat elosztva a kilencvenhárom listás hellyel) kvóta egynegyedét kell elérniük a nemzetiségi listáknak. Ez pedig jóval alacsonyabb a küszöbnél. Ez papíron rendkívül nagyfokú kedvezményt jelent a nemzetiségeknek. Ha egy listának akár a hagyományos elosztás

össze kell állítani egy táblázatot, amelynek első sorát a pártlistákra jutó szavazatok száma, illetve a nemzetiségi listákra leadott – a kedvezményes kvótával csökkentett – szavazatok száma (a továbbiakban: szavazatok) képezik; minden pártlista, illetve nemzetiségi lista szavazatai alatt képezünk egy számoszlopot, amelynek első száma az adott lista szavazatainak a fele, a következő szám a harmada, a negyede stb.; 2. a táblázat segítségével történik a mandátumok kiosztása: meg kell keresni a táblázatban előforduló legnagyobb számot; amelyik lista számoszlopában találjuk meg azt, az a lista kap egy mandátumot; ezt követően meg kell keresni a következő legnagyobb számot; amelyik lista oszlopában találjuk meg azt, az a lista kap egy mandátumot; ezt az eljárást folytatjuk, míg az összes mandátum kiosztásra nem kerül (amilyen sorrendben az egy, így keletkező hányadok az egyes pártokhoz tartoznak, aszerint osztják ki a mandátumokat).; 3. Ha a táblázatban több lista alatt egyenlő számok vannak, és ezzel a szavazatszámmal mandátumhoz jutnának, de a megszerezhető mandátumok száma kevesebb, mint az azonos szavazatot elért listák száma, akkor a lista sorszáma szerinti sorrendben kell kiosztani a mandátumokat. Ez lényegében a D’Hondt-módszer szerinti elosztást teremti meg, hasonlóan a korábbi választási rendszer országos kompenzációs mandátumelosztásához. Ld. uo.

38 A nemzetiségek parlamenti képviseletéről ld. FARKAS György Tamás: *A nemzetiségek parlamenti képviselete Hazánkban és a környező országokban*. In: STENPIEN, Erik – MISKOLCZI-BODNÁR, Péter (szerk.): *Jog és Állam. X. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója*. Budapest, KRE-ÁJK, 2015/20, 17–22.

39 A nemzetiségi lista állításához a névjegyzékben nemzetiségi választópolgárként szereplő választópolgárok legalább egy százalékának ajánlása, de legfeljebb ezer-ötszáz ajánlás szükséges. A nemzetiségi listán a névjegyzékben az adott nemzetiség választópolgáraként szereplő választópolgár lehet jelölt.

szerint (az egynegyedes kedvezmény nélkül) járna is egy mandátum, semmi esélye nem lenne parlamenti helyet szereznie, mert valószínűleg jóval az 5%-os küszöb alatt maradna. Már önmagában ezen korlát eltörlése számottevő kedvezmény volna. A konklúzió tehát: választási matematikai szempontból rendkívül megéri nemzetiségi listát állítani. E helyütt sokkal többet ér egy választói szavazat, mint a hagyományos listák tekintetében. Azonban részint az elmúlt néhány választás tapasztalata, részint az EJEB döntése kritikára és továbbgondolásra ösztönöznek bennünket.

A kiindulópont a következő. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntése folytán át kell alakítani a nemzetiségek parlamenti képviseletének rendszerét. A kritikák fő iránya: jelenleg a választópolgároknak nincs valódi döntési helyzetük, mert csak egy listára szavazhatnak. Ezért a nemzetiségi szavazók tekintetében a titkosság is sérül. (Tudni lehet ugyanis, hogy ha voksoltak, akkor a bizonyos listára voksoltak.) Továbbá – az eredmények ismeretében – kevés nemzetiségnek van reális esélye a mandátumszerzésre.

A magyarországi nemzetiségi választási rendszer emberi jogi problémái abból a sajátos jogi konstrukcióból fakadnak, amely a nemzetiségek kedvezményét formálisan biztosítja, *de facto* azonban aggályos. A rendszer az EJEB szerint korlátozza a nemzeti kisebbséghez tartozó választópolgárok tényleges lehetőségét, hogy közösségként növeljék politikai reprezentációjukat, és veszélyezteti a kisebbségek sokszínűségét és részvételét a politikai döntéshozatalban.⁴⁰

A rendszer egyik alapvető problémája az egyenlő választójog sérelme. Hozzátehetjük, nem evidencia egy jogállamban a nemzetiségeknek a népképviselési szervben részvételt biztosítani, de ha a kedvezményes mandátum lehetőségét megteremtik, a megvalósított modell nem lehet diszkriminatív.⁴¹ A magyar szabályozás értelmében az a választópolgár, aki nemzetiségi választóként regisztrál, kvázi lemond az országos pártlistára való szavazás jogáról, és kizárólag a nemzetiségi listára adhat le voksot. Ez azt eredményezi, hogy a nemzetiségi választópolgár véleménynyilvánítási

40 Case of Bakirdzi and E.C. V. Hungary (Applications nos. 49636/14 and 65678/14).

41 A képviselet megvalósulhat az alábbi módokon: 1. a második kamarákban, azaz a parlament funkcionálisan elkülönült szervezetén keresztül; 2. az egykamarás rendszeren belül képviselői megjelenítés útján; 2. valamint a jogalkotási és politikai döntéshozatal specializált, különleges megoldásai révén. Ld. PAP András László: *Észrevételek a nemzetiségek parlamenti képviseletének szabályozásához az Alaptörvényben, a választójogi törvényben és a nemzetiségek jogairól szóló törvényben*. In: MÜLLNER András (szerk.): *Megreformált beszéd, elfojtott hang*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017, 241.

lehetősége voltaképp csökkentett, ugyanis míg a többségi választó két szavazattal rendelkezik (egy egyéni jelöltre és egy országos pártlistára), addig a nemzetiségi választó a pártlistás döntéshozatalból teljes mértékben kizorul. Amennyiben pedig kevés kisebbségi regisztrálja magát előzetesen, akkor eleve kizárt a listás mandátumszerzés. A rendszer így nem pusztán eltérő, hanem alacsonyabb súlyú politikai részvételt biztosít a nemzetiségi választóknak, ami ellentétes a választójog egyenlőségének elvével.⁴²

A nemzetiségi listákra vonatkozó mandátumszerzési küszöb az EJE szerint olyan módon került meghatározásra, hogy a Magyarországon élő nemzetiségek túlnyomó többsége számára valós létszámukat tekintve nem reális egy teljes jogú országgyűlési mandátum megszerzése. A rendszer formálisan lehetőséget biztosít a képviselőre, de ténylegesen csak egy-két nemzetiség számára teremt reális esélyt, míg a többiek esetében a 'szószólói' státusz marad, amely nem jár szavazati joggal a parlamentben. (A kézirat lezárásáig a romák még nem szereztek parlamenti mandátumot a nemzetiségi kedvezménnyel, jóllehet hazai lélekszámuk alapján erre abszolút lett volna esélyük. Mindazonáltal a kormány/ellenzék értékuálra épülő pártrendszerbe integrálódtak be eddig, az egyes hagyományos pártokkal szövetségben indulva a választásokon.)⁴³ Ez a megoldás az Emberi Jogok Európai Egyezményének értelmezése szerint nem felel meg a „nép akaratának szabad kifejezésére” vonatkozó követelménynek, mivel a választás előre láthatóan nem vezet valódi parlamenti részvételhez.

Az EJE álláspontja alapján emberi jogi aggályokat vet fel a választás titkosságának kérdése is. A nemzetiségi választói regisztráció, valamint a nemzetiségi listák rendkívül szűk köre miatt a szavazás ténye és tartalma sok esetben közvetetten azonosíthatóvá válik, különösen kis létszámú közösségekben. Ez sértheti a szavazás titkosságának alapelvét, amely egyben a szabad politikai véleménynyilvánítás egyik alapfeltétele is közvetetten.

A rendszer további elvi problémája, hogy a nemzetiségi listák állításának privilégiuma az országos nemzetiségi önkormányzatok kezében van. Ez kizárja a politikai pluralizmust a nemzetiségi közösségeken belül, és

42 A választási rendszer, melyben a nemzetiségi kisebbségi választópolgárok pusztán a saját nemzetiségük kötött listájára adhatják le szavazatukat, nem teszi lehetővé, hogy választói akaratukat teljességében, érdemben kifejezzék. Vö. Kiss Balázs: Gondolatok a nemzetiségek országgyűlési képviselőtéről az EJE Bakirdzi és E. C. Magyarország elleni ügye apropóján. *Fundamentum*, 2023/2-3, különösen 65–66.

43 Így volt a többször kétharmaddal győztes Fidesz-KDNP társszervezete a választásokon a Lungo Drom. Vö. DOBOS Balázs: Roma politikai pártok a roma sajtó tükrében. *Romológia*, 2014/4-5, 102–105.

megakadályozza azt, hogy alternatív politikai programok jelenjenek meg a választási versenyben. A nemzetiségi választópolgár így nem valós politikai választás előtt áll, hanem egyetlen, intézményileg privilegizált szervezet listájára szavazhat, ami sérti a szabad választások lényegi tartalmát.

Saját álláspontunk szerint a jelenlegi rendszerben a nemzetiségek kedvezménye a jogszabály betűje szerint jelentős arányú. A nemzetiségek ennél jelentősebb pozitív diszkriminációja már a többi választópolgár negatív diszkriminációját valósítaná meg. Tehát a fenti aggályok elfogadása, megoldása egyedül a rendszer megváltoztatása árán történhet meg. (Például ilyen megváltoztatás lehet a parlament létszáma, a garantált mandátum megléte vagy a szavazati struktúra.) A sorjáztatott problémákra válaszul az alábbi csapásirányokban tartjuk elképzelhetőnek a reformokat.

Minden párt megjelölhetne a listáján nemzetiségi jelölteket, akiknek a választópolgárok bónuszzavazatokat adhatnának. Ha a jelölt elérne egy előre meghatározott méltányos hányadot, akkor a lista előre meghatározott rangsorát megelőzve mandátumot szerezne.⁴⁴ Ez a megoldás azért szerencsés, mert a nemzetiségi választópolgároknak nem kellene kizárólag kisebbségi identitásuk szerint szavazni, hanem pártszimpátiájukat is kifejezhetnék.

Az előbbi rendszert fejleszthetnénk abba az irányba, hogy a pártlistákon megjelölt, egyazon nemzetiséghez tartozó jelöltek is alkotnának egy virtuális listát. (Például az összes cigány nemzetiségi jelölt, eltekintve attól, hogy mondjuk a Fidesz, a TISZA Párt, a Mi Hazánk vagy a DK listáján található.) Ha egy adott nemzetiség összes jelöltje elérne egy meghatározott eredményt, akkor ez a virtuális lista bejuttatna egy plusz személyt a parlamentbe. Ezáltal egy többletmandátum keletkezne. (A többletmandátumok rendszerét, bár nem pont így, de a német választójog alkalmazta.)⁴⁵ *Egy adott nemzetiség virtuális listájáról az lenne a bejutó, aki a saját pártlistáján a legtöbb preferenciavoksot kapta. Ha egy adott nemzetiség virtuális listája nem érné el a többletmandátumhoz szükséges kvótát, akkor a jelenlegi rendszer szerinti szószólói státuszt nyerné el a legtöbb szavazatot kapott személy.*

44 CSERVÁK Csaba: *The Process of The Indirect Exercise of Democratic Power*. Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2019, 14–15.

45 A többletmandátumok német (régi) rendszeréről ld. KAASE, Max: *Megszemélyesített arányos képviselet: A nyugatnémet választási rendszer „modellje”*. In: FÁBIÁN György – KOVÁCS László Imre (szerk.): *Választási rendszerek*. Budapest, Osiris-Láthatatlan Kollégium, 1997, 163–165., annak reformjáról vö. HELLMANN, Daniel: *Was taugt das neue Wahlgesetz? Blickpunkt–IParl*, 2024/13, 1.

E rendszer számos részletszabállyal fejleszthető tovább, melyek későbbi kutatások során további átgondolást igényelnek. Például meg kellene fontolni, hogy ha egy adott nemzetiség szerezne egy többletmandátumot, akkor a rájuk leadott preferenciavoksok duplán hasznosuljanak-e. Vagyis, ha mondjuk a romák bejuttatnak egy plusz képviselőt, akkor a különböző pártlistákon leadott, romákra vonatkozó preferenciavoksok beleszámítsanak-e az adott pártokra leadott szavazatokba. Amennyiben igen a válasz, akkor az még jelentősebb kedvezmény a nemzetiségek számára. Ez nyilván nagyon pozitív üzenet, de szigorú megközelítés szerint a pozitív diszkrimináció révén a 'nem kisebbségi' választópolgárok negatív diszkriminációját érjük el. (Álláspontom szerint ezt az EJEB aligha kifogásolná.)

6. Összegezés

Felvetődhet a hazai cigány csoportok külön-külön nemzetiségként való kategorizálása. Emellett szólna, hogy a romungrók, oláh cigányok és a beások is akár külön parlamenti képviselőhöz juthatnának. (Például saját kutatási irányunkra rámutatva: még zenében is eltérő stílusú a 'magyarnóta cigányzenével' a 'romazenétől', noha a kettő között is képezhető híd a különböző stíluselemek ötvözésével.) Ez akkor lenne reális, ha a tizenhárom hazai nemzetiség létszámát bővítenék. Attól eltekintve, hogy a bővítés indokolt lehet, mégis – mint említettük – azt kell néznünk, ami összeköt, nem azt, ami szétválaszt.⁴⁶ A 'kisebbség kisebbségének' képviselője nem hatékony. Azonban, ha húsz körüli nemzetiség volna Magyarországon, akkor mindenképpen szükségszerűen merülne fel valamilyen kategorizálás, némileg az egyházak, vallási szervezetek analógiájára.⁴⁷ És ebben az esetben átgondolandó a választójogi kedvezmény rendszere is. Az, hogy mely nemzetiségek kerülnének a 'legtámogatottabb' (bevett) körbe, vitatható.⁴⁸ Azonban az kétségtelen, hogy a cigányoknak ezen csoportba

46 A cigányság csoportjai, illetőleg a kisebbség és többség viszonyrendszere tekintetében vö. KOVAI Cecília: *A cigány-magyar különbségtétel és a rokonság*. Doktori disszertáció, Pécs, PTE-BTK, 2015.

47 A szabályozás igen strukturált, a magyar vallási közösségek lényegében négy nagy kategóriába sorolhatók, Ld. KÖBEL Szilvia: A vallási közösségek működésének strukturált szabályozása az egyházügyi törvényben. *Magyar Jog*, 2021/4, 247–255.

48 Meg kell jegyeznünk, hogy nemzetközi kötelezettségvállalásunk alapján megkülönböztethetünk ún. chartás kisebbségeket. Ezek a horvátok, németek, románok, szerbek, szlovákok, szlovének, valamint a beás és romani anyanyelvű cigányok. Az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának 1995-ös

kell tartozniuk! Hazai szerepük, létszámuk, kulturális jelentőségük mellett ezt indokolja az a védelmet igénylő probléma is, hogy anyaországgal nem rendelkeznek. Így a többi nemzetiségtől eltérően nincs olyan állam, amelynek támogatására, segítségére ezen személyek számíthatnának Magyarországon kívül.

Konklúzióként kijelenthető, hogy a nemzetiségek védelmének magyarországi rendszere dicséretes, rendkívül sok pozitív elemmel rendelkezik. Ugyanakkor magában rejt a bővítés lehetőségét is. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntése folytán a kedvezményes nemzetiségi mandátum jelenlegi modellje – erényei mellett – kritikával is illethető. Emellett felvetődhet a közeljövőben néhány új népcsoport nemzetiséggé nyilvánítása is, illetőleg a jelenlegi csoportok alcsoportokra bontása. Ez maga után vonhatja a kisebbségvédelem jelenlegi rendszerének átfogó átgondolását.

ratifikálásakor ezen kisebbségi nyelvek védelme tekintetében vállalt hazánk kötelezettséget. (A román és beás nyelvek vonatkozásában a 2008-ban sorra került kiterjesztéskor. Vö.: SZALAYNÉ SÁNDOR Erzsébet: *A kisebbségvédelem nemzetközi jogi intézményrendszere a 20. században*. Budapest, Gondolat Kiadói Kör – MTA Kisebbségkutató Intézet, 2003.